

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11069544>

АКАДЕМИК ЛИЦЕЙ ЎҚУВЧИЛАРИДА ТЕМПЕРАМЕНТ ТИПЛАРИ

Урақов Шокир Улашович

Самарқанд Давлат тиббиёт университети, Ўзбекистон

shokiruraqov74@mail.ru

Хакимов Жамшид Камилович

СамДТУ академик лицей психологи, Ўзбекистон

Аннотация: *Кўп йиллар давомида тадқиқотчилар ва олимлар темпераментнинг тўрт хил турига асосланиб, кенгайтирдилар. Тўртта асосий темпераментлар назарияси юзлаб йиллар олдин кузатилиши мумкин. Гиппократ бунини биринчи марта қадимги Юнонистонда таклиф қилган ва тўрт кўринишдаги одамнинг табиати инсоннинг хатти-ҳаракатларини белгилайди. Бугунги кунда биз ишлатадиган таснифлар Гален томонидан тўрт кўринишдаги инсон табиати назариясига асосланиб таклиф қилинган. Жамиятда темперамент турларининг тарқалиши маданият, ёш ва жинс каби омилларга боғлиқ. Йиллар давомида олимлар инсон тушиб қолиши мумкин бўлган тўртта кенг темпераментни аниқладилар. Ушбу мақола тўртта асосий темперамент ҳақида ва сизнинг темперамент турини аниқлашга ёрдам берадиган усулларни тақдим этади.*

Калит сўзлар: *шўх, қувноқ, вазмин, ўқувчилар, тиришқоқ, қатъийлик, чарчаши, таъсирчан, журъатсиз, руҳан, заиф.*

Асосий қисми: *Академик лицей иқтидорли ўқувчиларида темперамент уларнинг теварак-атрофдаги воқеаларга муносабати ва ҳиссиётининг айрим хусусиятларини белгилаб беради. Темперамент онг, хотира, ақл-заковат ва қобилиятни акс эттирмайди. Сизнинг темпераментингиз тўғма эканлигига ишонишади, асосан генетика таъсир қилади. Одамнинг феъл-атвори ота-онаси ёки бувисига ўхшаб кетади. Тадқиқотлар шуни кўрсатадики, сизнинг темпераментингизнинг 20% дан 60% гача генетика билан белгиланади.*

Темпераментнинг 4 та типини маълум: сангвиник, флегматик, холерик ва меланхолик.

Сангвиниклар-шўх ва қувноқ ўқувчилардир. Сангвиниклар шўх, қувноқ, тиришқоқ ва таъсирчан кишилардир. Улар теварак-атрофга тез мослашади. Реакциялари етарлича кучли ёки ўртамиёна бўлади. Бу одамлар одатда қувноқ ва очик кўнгилли бўладилар. Улар стаканни ярми бўш эмас, балки ярми тўла деб билладиган кишилардир. Сиз уларни четда эмас, балки оломон ўртасида топишингиз мумкин. Ижтимоий алоқалар улар учун осон кечади ва улар суҳбатдош ва бақувват бўлиши мумкин.

Шу билан бирга улар тиришқоқ ва фаол бўлишади, бошқа кишилар билан осонгина тил топишади.

Флегматиклар-вазмин ўқувчилар ҳисобланади. Флегматиклар вазмин кишилардир. Улар учун шошмаслик ва босиқлик ўта хос. Улар бошқалар билан муносабатда бўлганда жуда ҳамдард бўлишга мойил одамлардир. Улар ишончли ва сабр-тоқатли одамлардир, улар оддий ва кундалик ҳаётда таскин топадилар. Билимни секинроқ ўзлаштирадилар ҳам, пухта эгаллашади. Флегматик одамлар кам ҳис-туйғуларни намоён қиладилар, улар ижтимоий ўзаро таъсирлар пайтида пассив ёки ҳиссиз бўлиб кўриниши мумкин. Уларнинг ҳар қандай ҳолатда ҳам низолардан қочиш зарурати бўлиши мумкин, бу эса улар ўзларини исботлай олмаганда, имкониятларини кўлдан бой беришига олиб келади. Бундай пайтларда сангвиникнинг устунлиги сезилиб туради. Қатъийлик, ирода ва сабр-тоқат талаб қилинадиган ишларда эса флегматик устун келади.

Холериклар-жиззаки одамлар:

Холериклар кучли, чаққон, биззаки ва ҳаракатчан ўқувчилардир. Холерик одамларнинг аниқ хусусиятлари доимий ва қатъий бўлади. Ушбу темперамент турига мансуб одамлар мақсадли ва ҳаракатчан бўлишади. Улар ишда, мактабда ёки ҳатто уйинда ҳам юқори натижаларга эришадилар ва кўпинча жамоа этакчилари сифатида танланадилар.

Холериклар жуда фаол ва ишчан бўлишади. Бироқ улар бир маромда ишлай олишмайди, гоҳ ғайрат билан, гоҳ имиллаб ишлашади. Сангвиниклардан фарқли ўларок, холерик одамлар ҳал қилувчи, аммо сабрсиз ва ўжар бўлиши мумкин. Улар муҳим ижтимоий алоқалар ва муносабатларни ривожлантиришдан кўра белгиланган мақсадларга эришишни биринчи ўринга қўядилар.

Меланхоликлар – журъатсиз ва руҳан заиф ўқувчилар бўлиб улар ўз муоммолари билан яшайди. Меланхоликлар ғамгин, журъатсиз ва маъносиз кишилардир. Салга чарчаш, бирор ишга етарлича журъат этмаслик, ўз фикр ва истакларини қондира олмаслик улар учун жуда хос. Меланхоликлар, кўпинча, арзимаган қийинчиликларга бардош бера олмайдилар, уларга қарши курашдан воз кечадилар. Сангвиниклар ва флегматиклар қийинчиликларни осон енгишади, холериклар эса уларни, ҳатто йўқ қилиб юборадилар. Меланхоликда ижобий ҳис-туйғулардан салбий ҳис-туйғулар устунлик қилади. Бахтли воқеалардан улар завқлана олмайди, нохуш воқеалар эса уларни тушкунликка тушириб қўяди. Меланхоликнинг ташқи кўриниши доимо тушкунлик ва ғамгин одамни эслатади. Улар депрессияга мойил бўлишади. Иккита темперамент вакиллари – сангвиник ва флегматиклар турмуш қийинчиликларига жуда турғун мослаша оладилар. Сангвиник ва холериклар темпераментнинг кўп тарқалган типига киришади.

ХУЛОСА.

Сизнинг темпераментингиз ҳаёт давомида қандай ҳаракат қилишингизни ва одамлар ва вазиятлар билан қандай муносабатда бўлишингизни белгилайди. Сизнинг темперамент услубингиз ҳақида кўпроқ билиш сизнинг ўз-ўзини англаш даражасини оширади ва нима учун аниқ қарорлар қабул қилаётганингиз ёки муайян хатти-ҳаракатларингизни кўрсатаётганингиз ҳақида маълумот беради. Агар сиз бирон бир услуб билан ажралиб турмасангиз, бу ёмон нарса эмас. Сиз барча турдаги темпераментлар томонидан намоён бўладиган ижобий хусусиятларни қабул қилишдан фойда кўрасиз.

АДАБИЁТЛАР

1. Экстрант.Д. “Инсоннинг тўрт ҳарорати” 2017 йил 19 апрел “Трансфермед Саул
2. Greadess. Org. “Темперамент турлари” 2013 йил 14 август
3. “Психология энциклопедияси” 2017 йил темперамент ҳақидаги маълумотлар олинди
4. “Темперамент нима?-таърифлар маънолар ва турлар” study.com sayitidan.
5. Safarov T. S. et al. Methods and Models of a Multifunctional System Support for Decision Making for Differential Diagnosis of Diseases //International Journal. – 2020. – Т. 9. – №. 3.
6. Zaynidinov H. N., Yusupov I., Urakov S. U. Application of Haar Wavelets in Problems of Digital Processing of Two-Dimensional Signals //Automatics & Software Enginery. 2019. N2 (28). – 2019. – С. 18.
7. Зайнидинов Х. Н., Юсупов И., Ураков Ш. У. Применение вейвлетов Хаара в задачах цифровой обработки двумерных сигналов //Автоматика и программная инженерия. – 2019. – №. 2 (28). – С. 79-84.
8. Сафаров Т. С. и др. Модульный принцип разработки многофункциональной экспертной системы для дифференциальной диагностики болезней //Вопросы науки и образования. – 2019. – №. 28 (77). – С. 103-109.
9. Ураков Ш. У. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ ГЕОМЕТРИЧЕСКОЙ АКУСТИКИ УЛЬТРАЗВУКОВЫХ ВОЛН МАЛОЙ ДЛИНЫ //Educational Research in Universal Sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 3. – С. 66-69.
10. Содиқов Н. О., Ураков Ш. У. АКУСТИЧЕСКОЕ ТЕЧЕНИЕ И КАВИТАЦИЯ УЛЬТРАЗВУКОВЫХ ВОЛН В ЖИДКОСТЯХ //GOLDEN BRAIN. – 2023. – Т. 1. – №. 32. – С. 134-139.
11. Ураков Ш. У. СОЗДАНИЕ БАЗЫ МЕДИЦИНСКОЙ ИНФОРМАЦИИ В СИСТЕМЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ //GOLDEN BRAIN. – 2023. – Т. 1. – №. 27. – С. 86-90.
12. Ураков Ш. У., Ураков Ш. У. МОДУЛЬНЫЙ ПРИНЦИП РАЗРАБОТКИ ЭКСПЕРТНОЙ СИСТЕМЫ ДИАГНОСТИКИ ЗАБОЛЕВАНИЙ //ACTIVE RESEARCHER. – 2024. – Т. 1. – №. 1. – С. 4-10.
13. Ураков Ш. У. и др. ПРОВЕДЕНИЕ ЦИФРОВОЙ РАБОТЫ СИГНАЛОВ БИОМЕДИЦИНЫ ПРИ ПОМОЩИ ВЕЙВЛЕТОВ ХААРА И ДОБЕШИ //Биология ва тиббиёт муаммолари. – 2020. – №. 6. – С. 118-122.